

FINANSTILSYNETTHE FINANCIAL SUPERVISORY
AUTHORITY OF NORWAYStyret i SPAREBANK 1 SØR-NORGE ASA
Postboks 250
4068 STAVANGERVår referanse
11/3069
Deres referanse

25.06.2025

Tilsynsrapport

Finanstilsynet gjennomførte stedlig tilsyn i Sparebank1 SR-Bank ASA 13. mars 2024. Tilsynet var en del av Finanstilsynets løpende oppfølging av bankens bruk av internmodeller for kapitalkravsberegning (IRB-metoden), jf. forskrift om kapitalkrav og gjennomføring av CRR/CRD-regelverket §45. Formålet med tilsynet var å ettergå bankens anvendelse av IRB-systemet i risikostyring og kredittinnvilgelse og bankens validering av IRB-systemet.

Til grunn for rapporten ligger Finanstilsynets foreløpige rapport datert 13. juni 2024 og styrets svarbrev av 26. september 2024.

1 Om IRB-systemet i banken

Banken har hatt tillatelse fra Finanstilsynet til å benytte IRB-metoden til å beregne kapitalkrav for kredittrisiko for boliglån og utlån til foretak siden 2007. Tillatelsen ble gitt med hjemmel i dagjeldende kapitalkravsforskrift. Reglene om bruk av IRB-metoden er videreført i kapitalkravsforordningen (forordning (EU) 575/2013), jf. CRR/CRD-forskriften § 2.

IRB-metoden innebærer at risikovekten på hvert enkelt utlån beregnes ut fra bankens egne estimater for misligholdssannsynlighet (PD) og tapsgrad (LGD). Bruk av IRB-metoden stiller omfattende krav til bankens estimering av PD og LGD, jf. kapitalkravsforordningen artikkel 178-184. Videre krever regelverket at banken skal ha systemer og rutiner for validering av modellene hvor den må sammenligne estimerte og realiserte verdier og sikre at modellene ikke underestimerer risiko, jf. kapitalkravsforordningens artikkel 175 og 185. PD- og LGD-estimatene må spille en sentral rolle i bankens risikostyring, beslutningsprosesser, kredittinnvilgelse og kapitalallokering, jf. kapitalkravsforordningens artikkel 144 (1b). Styret har ansvar for å sikre forsvarlig måling av risiko og at kapitalkravene ikke er misvisende, jf. kapitalkravsforordningens artikkel 174 og 189.

Finanstilsynet vil innen 30. juni 2025 fatte nytt vedtak om bankens omsøkte modellendringer for foretak, som vil erstatte Finanstilsynets vedtak av 22. juni 2023. Banken har varslet søknad om nye modeller for personmarkedet. Bankens søknad av 20. desember 2024 om å innlemme porteføljene til den fusjonerte banken Sparebank1 Sørøst-Norge i IRB-tillatelsen er til behandling i Finanstilsynet. Inntil videre rapporteres porteføljen etter standardmetoden, jf. Finanstilsynets brev av 23. januar 2025.

2 Anvendelse av IRB-modellene

2.1 Utvikling i porteføljer og risikovekter

Bankens foretaks- og boliglånsporteføljer har vokst med om lag 40 prosent siden 2019, og veksten er særlig sterk i Oslo/Viken. Gjennomsnittlig risikovekt er redusert for foretak siden 2016, noe som i hovedsak kan tilskrives reduksjon i LGD, men også innføringen av støttefaktor for SMB og reduksjon

i gjennomsnittlig PD og løpetid. Finanstilsynet har ved flere anledninger påpekt mulig underestimering av LGD i de beste LGD-klassene, og banken har et midlertidig pilar 2-påslag for modellrisiko. I foreløpig rapport stilte Finanstilsynet spørsmål ved om reduksjonen i risikovekt, PD og LGD reflekterer tilsvarende reduksjon i reell risiko.

I sitt svar påpeker styret at den gjennomsnittlige risikovekten var relativt høy i 2016, som følge av krisen i olje-/offshorenæringen. I tillegg har banken gjort tiltak for å redusere konsentrasjonsrisikoen i porteføljen, som har medført lavere størrelsesparametere og følgelig redusert risikovekt. Styret mener bankens rutiner for validering og overvåking av risikoparametere, og sikkerhetsmarginer i PD- og LGD-estimatene hensyntar usikkerhet rundt hvorvidt målt risiko reflekterer reell risiko.

Som det framgår av denne rapporten mener Finanstilsynet at bankens valideringsresultater indikerer betydelig usikkerhet i bankens estimater som kan tilsa at målt risiko ikke nødvendigvis reflekterer reell risiko. Finanstilsynet følger opp dette i ulike tilsynsprosesser.

2.2 Utvikling i løpetid

Lån med kort løpetid antas å ha lavere risiko, noe som hensyntas i løpetidsparameteren M, som inngår i risikovektberegningen. M skal, i henhold til kapitalkravsforordningens artikkel 162, beregnes som vektet gjennomsnittlig løpetid utfra kontantstrømsplanen (nr. 2a), som den lengste gjenværende tiden låntaker tillates å benytte til å oppfylle sine forpliktelser, når kontantstrømmer ikke er tilgjengelig (nr. 2f) eller settes sjablongmessig til 2,5 år (nr. 4).¹

Finanstilsynet påpekte i foreløpig rapport at gjennomsnittlig løpetid for bankens utlån til foretakskunder er redusert over tid og at den reelle løpetiden kan være lengre enn kontraktsperioden. Finanstilsynet ba styret redegjøre for utviklingen i løpetid og hvordan banken hensyntar refinansieringsrisiko ved fastsettelse av løpetidsparameteren. Finanstilsynet skrev videre at banken i valideringen må vurdere løpetidsparameteren basert på sammenligninger av kontraktsfestet og reell løpetid for ulike engasjementstyper.

Styret anfører i sitt svar at bankens praksis for fastsettelse av løpetid er i henhold til regelverket, og viser til at den europeiske banktilsynsmyndigheten (EBA) har slått fast at kontraktsmessig løpetid skal legges til grunn for løpetidsberegningen. Etter bankens forståelse skal løpetidsparameteren reflektere migreringsrisiko og ikke refinansieringsrisiko; banken gjør ny full kredittbehandling og har tett oppfølging av kunder med negativ migrering og kan velge å ikke refinansiere. Styret skriver at ved innvilgelse vil en nøyaktig beregnet vektet løpetid kreve betydelig systemutvikling og banken har valgt å benytte sjablongverdien 2,5 år. Styret vil påse at utviklingen i løpetidsparameteren følges opp i validering og gjennom kvartalsvis styrerapportering av regulatoriske parametere.

Finanstilsynet fastholder at det er relevant å vurdere refinansieringsrisiko ved fastsettelse av løpetiden for løpende kredittlinjer som normalt fornyes og for lån med betydelig utestående ved kontraktsutløp. Selv om låntager ikke kan kreve forlengelse ut over kontraktsmessig løpetid, kan banken bli nødt til å innvilge dette dersom kunden ikke er i stand til å innfri eller refinansiere lånet ved kontraktslutt. Kundens mulighet for refinansiering påvirkes av migrering og vice versa, og refinansierings- og migreringsrisiko henger tett sammen.

Finanstilsynet presiserer at for engasjementer som normalt fornyes ved kontraktsutløp kan banken fastsette løpetiden til den perioden kunden normalt vil ha til å innfri sine forpliktelser, i henhold til kapitalkravsforordningens artikkel 162 (2f). Dersom løpetidsparameteren som benyttes i risikovektberegningen ikke gjenspeiler den faktiske risikoen, kan denne risikoen hensyntas i beregningen av kapitalbehov i pilar 2, jf. kapitalkravdirektivets artikkel 104, gjennomført i finansforetaksloven § 13-6 og CRR/CRD-forskriften §46.

¹ Løpetidsparameteren er begrenset opp- og nedad til hhv. 5 og 1 år.

Finanstilsynet registrerer at banken vil følge opp utviklingen i løpetidsparameteren i valideringen og legger til grunn at banken gjør analyser av utvikling i kontraktfestet og reell løpetid for ulike typer engasjementer. Finanstilsynet vil følge opp løpetidsparameteren i IRB-foretakene i egen sak fra 2. halvår 2025.

2.3 Innvilgelse

I henhold til kapitalkravsforordningens artikkel 144 (1b) skal IRB-systemet og risikoparameterne PD og LGD være en integrert og sentral del av bankens risikostyring og beslutningsprosesser, inkludert kredittinnvilgelse.

Finanstilsynet fikk i forkant av tilsynet tilsendt et utvalg kredittsaker for personmarked (PM) og bedriftsmarked (BM). For PM benytter banken ved innvilgelse PD- og LGD-estimer uten regulatoriske krav til sikkerhetsmarginer, nedgangstidsjusteringer og minimumsverdier. I tillegg til IRB-modellene benytter banken simuleringmodellen "Eiendom utleie" for å risikoklassifisere utleieprosjekter innen eiendom og "Slottingmetodikk" for å risikoklassifisere større kunder hvor IRB-modellen ikke fanger opp risikoen tilstrekkelig. I foreløpig rapport påpekte Finanstilsynet at beslutningsnotatene manglet informasjon om sentrale IRB-parametere og ba styret redegjøre for hvordan PD- og LGD brukes i innvilgelse samt bruk av andre verdier for PD, LGD og risikovekter i kredittsaker enn de som benyttes i kapitalkravsregningen.

Styret svarer at regulatoriske PD- og LGD-estimer som hovedregel benyttes ved innvilgelse av lån til foretak. Ved bruk av «Eiendom utleie» og «Slottingmetodikk» gjennomføres først en risikoklassifisering ved bruk av regulatorisk PD-modell og beslutningsnotatene vil inkludere informasjon om både intern og regulatorisk PD. Notatmalene ble oppdatert i 2024 slik at regulatorisk PD fremkommer tydelig i alle nyere saker. Styret mener tap gitt realisasjon og belåningsgrad er mer egnet for innvilgelsesformål enn LGD. For boliglån skriver styret at ikke-regulatoriske estimer anses bedre egnet for risikostyringsformål. Sparebank1-alliansen arbeider med å videreutvikle systemene for innvilgelse.

Finanstilsynet understreker at risikoparametere med regulatorisk godkjente nivåer skal framgå i beslutningsnotater og andre relevante sammenhenger, inkludert rapportering til styret og ledelse. Finanstilsynet vil følge opp bankens videreutvikling av innvilgelsessystemene.

3 Validering

IRB-modeller skal valideres regelmessig og estimatene skal sammenlignes med observerte verdier minst årlig, jf. kapitalkravsforordningen artikkel 174 og 185 og kommisjonsforordningen artikkel 11-13. I forbindelse med tilsynet mottok Finanstilsynet bankens valideringsrapporter for gjeldende og nye modeller for utfallsåret 2022. Valideringen av PD- og LGD-modeller omfatter vurderinger av datagrunnlag, rangeringsevne og nivå for foretaks- og personmarkedsengasjementer. Modellene valideres på porteføljnivå, risikoklassenivå og ulike segmenter. For personmarked validerer banken både regulatoriske og interne estimer.

Observasjonene i denne rapporten gjelder gjeldende modeller. Omsøkte modeller behandles i eget vedtak.

3.1 Valideringsmetoder

Finanstilsynet stilte i foreløpig rapport spørsmål om bankens valideringsmetoder er tilstrekkelige til å fange opp underestimering i PD og LGD. For eksempel påpekte Finanstilsynet at valideringsgrunnlaget hovedsakelig stammer fra gode tider og at bankens sammenligning av predikert og observert mislighold på risikoklassenivå kan innebære svært vide konfidensintervaller og følgelig høy terskel for å identifisere mulig underestimering. I svarbrevet viser styret til pågående utbedring av valideringsrammeverket i samarbeid med Sparebank1-alliansen. Styret skriver at de gjennomgår forholdene Finanstilsynet påpeker, og at banken gjennomfører supplerende analyser i valideringen

hvor rammeverket har svakheter. Styret deler Finanstilsynets vurdering at oljeprisfallet ikke representerer en bred alvorlig nedgangsperiode, men mener at bankens data fra denne sektoren har gitt god innsikt i misligholds- og tapsrater i nedgangsperioder.

Finanstilsynet vil følge opp bankens arbeid med valideringsrammeverket i det løpende tilsynet. Finanstilsynet mener at misligholds- og tapsdata fra sektorkrisen er begrenset og må vurderes varsomt.

3.2 Modeller for foretak

Finanstilsynet påpekte i foreløpig rapport redusert margin mellom PD og observert mislighold og at utviklingen i nøkkeltall kan tilsi at målt risiko reduseres i større grad enn den reelle risikoen i foretaksporteføljen.² Styret svarer at marginen mellom estimert og faktisk mislighold varierer med konjunktorene, og at banken overvåker utviklingen. Styret viser til at banken følger opp forutsetninger for kalibrering og utvikling i misligholdsnivå i forbindelse med validering for utfallsår 2023.

Finanstilsynet påpekte i foreløpig rapport at bankens valideringsresultater viser begrenset rangeringsevne for LGD-modellen og indikasjoner på underestimering av enkelte reduksjonsfaktorer for panteverdier, overestimering av enkelte tilfriskningsrater og underestimering av LGD i enkelte klasser. Finanstilsynet påpekte videre at bankens mottiltak, en økning i relativ sikkerhetsmargin, vil ha begrenset effekt på lavere LGD-klasser. I svarbrevet viser styret til en betydelig margin mellom gjennomsnittlig estimert og observert LGD for misligholdte engasjementer, som etter styrets vurdering innebærer at LGD ikke underestimeres på totalnivå. Videre anfører styret at identifiserte svakheter ved gjeldende LGD-modell er forsøkt hensyntatt i omsøkt modell.

Etter Finanstilsynets vurdering tilsier valideringsresultater for bankens PD-modeller at det er usikkerhet om bankens estimerer reflekterer påregnelig variasjon i misligholdsrater med tilstrekkelig innslag av dårlige tider. For LGD-modellen viser valideringsresultatene fortsatt underestimering for enkelte LGD-klasser og modellkomponenter. Finanstilsynet vil følge opp dette i ulike tilsynsprosesser.

3.3 Modeller for personmarked

Finanstilsynet påpekte i foreløpig rapport at bankens observerte misligholdsrater stammer fra svært gode tider, at bankens egne anslag for mislighold i krisetider ikke er tilstrekkelig konservativt, og vurderte at bankens interne PD-estimerer ikke reflekterer langsiktige misligholdsrater. Banken ble også bedt redegjøre for hvorvidt redusert misligholdsfrekvens for boliglån skyldes endret praksis for misligholdsmerking.

Styret viser til oljeprisfallet som medførte betydelig økning i mislighold og fall i boligpriser i bankens historiske markedsområde i påfølgende år, og at estimert krisemislighold er betydelig høyere enn gjennomsnittlig mislighold på boliglån de tre siste år og høyere enn observert under finanskrisen i 2008-08 i en sammenlignbar dansk bank med antatt svakere porteføljekvalitet. Styret viser også til skjerpet kredittpraksis i banken. Styret mener estimatene reflekterer påregnelig variasjon i mislighold og at sikkerhetsmarginer tar høyde for modellusikkerheten.

I foreløpig rapport påpekte Finanstilsynet at bankens valideringsresultater viser begrenset rangeringsevne i LGD-modellen og fallende nivå for estimert LGD over tid, samt at bankens estimat for reduksjon i panteverdier i en alvorlig nedgangskonjunktur kun marginalt overstiger bankens observerte reduksjonsfaktorer i perioden 2015-2022. Videre påpekte Finanstilsynet at bankens

² Valideringsresultater viser svakheter i PD-modellenes rangeringsevne for enkelte segmenter og økning i enkelte nøkkeltall over øvre grense av konfidensintervalene for gjennomsnittlige verdier.

vurdering av treffsikkerheten i verdiestimatene fra Eiendomsverdi er basert på en periode med hovedsakelig stigende boligpriser.

Styret viser i svaret til at gjennomsnittlig observert reduksjonsfaktor for panteverdier i observasjonsperioden er vesentlig lavere enn modellestimatet og at verdiforringelsen for eiendommer som realiseres i normale konjunkturer kan antas større enn for realisasjoner i lavkonjunktur og vurderer at estimatet ivaretar verdifall i en alvorlig lavkonjunktur. Styret ser imidlertid behov for mer utfyllende analyser av Eiendomsverdiestimer og reduksjonsfaktorer og vil påse at dette følges opp ved kommende validering.

Finanstilsynet fastholder at bankens interne PD-estimer ikke reflekterer påregnelig variasjon i mislighold over en lang periode med gode og dårlige år. Finanstilsynet viser videre til at verdifall for enkelte eiendommer kan være betydelig større enn gjennomsnittet i markedet og fastholder at marginen mellom antatt verdifall i nedgangskonjunktur og observert verdifall er for liten og at bankens interne LGD-estimer er for lave til å reflektere tap i en alvorlig nedgangskonjunktur. Finanstilsynet legger til grunn at banken gjennomgår kriterier for mislighold i valideringen.

For Finanstilsynet

Linda Støle Hårstad
seksjonsleder

Even Rytter
rådgiver

Dokumentet er godkjent elektronisk.